

De Clavé al K-pop. Espai públic i democràcia cultural

Published by [Jordi Lon Quintana](#) [1] on 07/02/2024 - 10:00

La vinculació a Catalunya entre l'espai públic i el procés de democratització cultural iniciat al segle XIX des de la base associativa

El 1853, en l'auge de la Barcelona industrial, el músic i activista Josep Anselm Clavé, impulsor de l'associacionisme cultural entre les classes populars, va tenir una idea innovadora per a l'època: organitzar espectacles musicals per a tota mena de públic com alternativa a l'oferta cultural més aviat elitista que tenia lloc en determinats equipaments de la ciutat, com el Teatre Principal o el Liceu.

Dit i fet: va llogar els Jardins de la Nimfa, que estaven situats a l'actual Passeig de Gràcia (entre Aragó i València) i va iniciar una programació de música i ball que de seguida va despertar l'interès d'àmplies capes de la ciutadania. Malgrat els recels i les traves político-administratives que el van obligar a traslladar l'activitat als Jardins d'Euterpe i, més tard, als Camps Elisis (tots ells al Passeig de Gràcia), i malgrat els períodes d'empresonament i deportació que Clavé va patir a causa del seu activisme polític (republicà, socialista i federal), la programació d'espectacles musicals es va mantenir fins a la seva mort, el 1874, amb gran èxit entre les classes treballadores i menestrals, com així ho descriu la seva coetània Dolors Monserdà al primer capítol de la novel·la La fabricant (1904).

"Sens donar-se compte de lo que sentia, pero fruit l'encís d'aquella novetat, la gent treballadora invadia els balls corejats que en dit local s'hi donaven les tardes i vespres dels dies festius. (...) A pesar dels pocs recursos pecuniaris de què podia disposar un aplec d'obriers, l'artística intuïció d'en Clavé va sapiguer treure un extraordinari partit del lloc a on se donaven les audicions. Era aquest un grandios jardí, en lo que, avançant per entremig de bonics caminals d'acàcies, s'hi trobava el café i un petit edifici destinat a l'administració; i, envers la part dreta, una hermosa extensió de frondoses arbredes que, en les nits de festa, apareixien il·luminades amb centenars de gotets de tots colors."

M'he permès fer aquest apunt històric, tot aprofitant la commemoració de l'any Clavé, per il·lustrar la vinculació estreta que hi ha hagut a Catalunya entre l'espai públic i el procés de democratització cultural iniciat al segle XIX des de la base associativa. No en va, les societats corals impulsades per Clavé, autèntica llavor d'això que avui en diem cultura comunitària (juntament amb els ateneus populars), van basar el seu èxit en el fet de programar actuacions a peu de carrer, en entarimats situats en places, avingudes i jardins. Fins i tot en carrosses itinerants. Per primer cop, les classes humils sorgides de la industrialització es dotaven d'eines de participació cultural, d'oci i de socialització. I l'espai públic era el seu principal aliat.

Si fem un salt en el temps, veurem que aquesta mateixa dinàmica és el motor de l'efervescència cultural que va

esclatar a les acaballes del franquisme, on la gent, més o menys organitzada, va recuperar el carrer com a espai de relació, celebració i expressió cultural. Festes majors, espectacles de carrer, carnivals, revetlles i activitats de tota mena es van apropiari de l'espai públic com a lloc idoni per a la pràctica cultural més democràtica i lliure després d'anys de repressió. Així, l'històric festival del Grup de Folk de 1968, el primer esdeveniment musical a l'aire lliure que se celebrava a Catalunya en molts anys (encara sota vigilància de les autoritats franquistes) va convocar milers de persones durant vuit hores al Parc de la Ciutadella de Barcelona, mentre a París els joves trobaven la llibertat sota les llambordes. Després d'aquell festival en vindrien molts altres, de Canet a Tàrraga, tot obrint la porta de les arts en viu al públic de tota mena i condició.

Grup de Folk al Parc de la Ciutadella

Podria descriure aquí les virtuts de la pràctica artística al carrer, l'espai comunitari per antonomàsia, i el paper que durant tots aquests anys les places han jugat en un procés de democratització cultural encara per completar. Però em limitaré a reproduir dos fragments de l'interessant estudi [El valor social de las artes de calle](#) [2] elaborat per l'Observatorio Vasco de la Cultura i Artekale el 2021 que en donen compte:

“El carrer és l'espai públic accessible per excel·lència. Aquest és el seu tret més destacable. Hi ha un canvi de posició respecte a altres propostes artístiques: les arts de carrer s'esdevenen allà on hi la gent, al lloc on es desenvolupa la seva vida i no al revés. El públic no les busca, sinó que se les troba. Hi ensopega. Al carrer no hi ha barreres de cap mena: ni físiques, ni econòmiques, ni educatives, ni psicològiques, ni d'edat. No és car, no és difícil, no cal planificar-ho, no requereix preparació prèvia ni traducció. És a l'abast de qualsevol persona. Ni tan sols cal interès. Això fa que les persones estiguin més disposades a provar i deixar-se seduir.”

I encara:

“Les arts de carrer són universals, obertes, igualitàries i plurals. El seu públic són tots els públics. Tenen capacitat de congregar i barrejar diferents generacions i totes les classes. Poques propostes culturals poden arribar a una fita semblant.”

Si al segle XIX els espectacles organitzats per Clavé van oferir una oportunitat per gaudir de la música en viu a l'espai públic i a preus populars, al segle XXI, qui no troba una oferta cultural que li interessi o a la qual pugui accedir fàcilment, se la crea. És el cas dels grups de joves que s'apleguen davant dels vidres de grans edificis per practicar coreografies de ball. Una moda que ve de Corea del Sud, vinculada a la música K-pop, però que també convoca aficionats d'altres estils de ball, com el break o el hip-hop. A Barcelona podeu trobar-los al campus universitari del Poblenou, a l'estació de Sants o al vestíbul de la parada de metro de Montbau, per exemple. Un cop més, amb el carrer com a principal aliat i la pràctica artística com a eina d'empoderament individual i cohesió comunitària.

L'espai públic també ha jugat un paper important en la socialització i la pràctica cultural de persones nascudes fora de Catalunya o amb orígens i tradicions culturals diverses que, lluny de sentir-se interpel·lades o representades pel gruix de les programacions culturals, i sovint amb poques possibilitats de disposar d'habitatges dignes o equipaments on desenvolupar-se col·lectivament, han fet de les places i els parcs escenaris més o menys espontanis de trobada i participació cultural. Una pràctica que, de retruc, ha contribuït a la seva visibilització.

Podria enumerar molts altres exemples de pràctiques informals al carrer, ja sigui en l'àmbit de les arts visuals (com els murals col·lectius i altres intervencions participatives en l'espai urbà), les arts escèniques (com els malabaristes que es concentren en determinats parcs), o la gastronomia (com les calçotades i arrossades que floreixen als barris i pobles quan apunta el bon temps). Tots ells són fets culturals de primer ordre (algú encara en dubta?) que tenen en comú l'ús de l'espai públic i el vincle comunitari, autèntiques bases de la democràcia cultural.

Entitats, ajuntaments i programadors de tota mena han sabut estirar el fil i aprofitar el clima amable d'aquest racó de món per inserir la pràctica cultural en els espais de lleure i quotidianitat de la gent, des dels mercats fins a les platges. Però la pràctica cultural al carrer no està exempta de problemes. I, massa sovint, músics i artistes han hagut de patir ordenances restrictives que limiten la seva activitat, mentre que, amb el pretext de la cultura, de vegades l'espai públic s'ha posat al servei d'interessos privats que, amb finalitats exclusivament pecuniàries, han deixat al marge gran part de la població, tot creant un model d'oci aliè a les dinàmiques comunitàries i a la creació de proximitat. Però això ja és una altra història. O potser no.

Jordi Lon Quintana, periodista i gestor cultural

Publicat a [Núvol](#) [3] el 04/02/2024

Categories: Article

Tags: desenvolupament territorial

Tags: accés a la cultura

Tags: participació cultural

Tags: arts i creació

Tags: pensament cultural

- [4]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2024/02/de-clave-al-k-pop>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/lonqj>

[2] <https://interaccio.diba.cat/news/2022/02/artscarrer>

[3] <https://www.nuvol.com/musica/classica/de-clave-al-k-pop-espai-public-i-democracia-cultural-366267>

[4] <https://interaccio.diba.cat/node/9344>